

θούσε να χρησιμοποιείται και το λευκό βυζάντιο ως ονομαστική αξία. Οι σχέσεις μεταξύ των νομισμάτων αυτών ήταν οι ακόλουθες: 12 δηνάρια ισοδυναμούσαν με 1 ημίγροσο, 2 ημίγροσα με 1 γρόσο και 2 γρόσα με 1 λευκό βυζάντιο.

Η σχέση του γρόσου προς τα ισχυρότερα ξένα νομίσματα της εποχής ήταν η ακόλουθη: 7 γρόσα ανταλλάσσονταν με 1 χρυσό σαρακηνάτο και 7 1/2 γρόσα με 1 χρυσό

δουκάτο της Βενετίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Π. Λάμπρου, «Ανέκδοτα νομίσματα του Μεσαιωνικού βασιλείου της Κύπρου», στον Κ.Ν. Σάθα, *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, τομ. Β', Βενετία, 1873. Florio Bustron, *Chronique de l'île de Chypre, Mas Latrie, Paris, 1884*. F.B. Pegolotti, *La pratica della mercatura*, Cambridge, 1936. G. Hill, *A History of Cyprus*, Vol. II, Cambridge, 1948.

Δρ. Χρίστος Γ. Αριστείδου

ΦΥΛΛΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

Του Ανδρέα Τηλλυρίδη

– Τα Μοναστήρια στην Κύπρο εκτός του ότι έγιναν κέντρα αντίστασης ενάντια στους κατά καιρούς ξένους κατακτητές του μαρτυρικού μας νησιού, υπήρξαν και χώροι πνευματικής αναψυχής και περιουλολογής. Γι' αυτό το λόγο πολλοί δικοί μας και ξένοι έτρεχαν να βρουν καταφύγιο για πνευματική τόνωση και αναζήτηση ψυχικής γαλήνης... Μέσα στην ερημιά και την ησυχία του περιβάλλοντος της Μονής οι ψυχές των κουρασμένων ανθρώπων εύρισκαν μια εσωτερική γαλήνη και μπορούσαν να επικοινωνήσουν με το Θείο αφήνοντας έτσι κατά μέρος όλες εκείνες τις εγκόσμιες και ματαιόπονες απασχολήσεις τους. Εκείνη η ομορφιά των Κυπριακών μοναστηριών, μέσα σε μια φύση παραδεισένια, μέσα σε μια μαγευτική ατμόσφαιρα από δάση και βουνά, μέσα σ' ένα μαγευτικό τοπίο που σκορπούσαν τα διάφορα δένδρα μια μυρωδιά... πως να μην ανυψώσουν τις ψυχές των ανθρώπων προς το Θεό και να τους προσφέρουν μια ανάταση και μακαριότητα;

– Τέτοια αισθήματα πλημμυρίζουν κάθε πιστό όταν επισκέπτεται τη Μονή του Αγίου Νεοφύτου δημιούργημα ενός ασκητή και ερημίτη του δωδέκατου αιώνα. Είναι μια πραγματική όαση μέσα στην αντιπνευματική κοινωνία που ζούμε σήμερα που εξαυλώνει τον οδοιπόρο επισκέπτη και τον φέρνει στο θρόνο Εκείνου που ζει στα Ουράνια. Αυτή είναι εξάλλου η προσφορά

και η αποστολή των μοναχών: μια συνεχής επικοινωνία με τον Ουράνιο Πατέρα και ζωή γαλήνης και άσκησης. Ο ίδιος ο Άγιος Νεόφυτος ο ιδρυτής και προστάτης της Μονής λέγει χαρακτηριστικά: «... Και όλοι, βέβαια, αποθνήσκουν και φεύγουν εις την άλλην ζωήν ευκολώτερα και από χόρτον. Αλλά το φοβερόν είναι ότι ο θάνατος των αμαρτωλών είναι κακός, και ο αμαρτωλός ως κακός εις κακόν τόπον γίνεται συνυπεύθυνος με τους κακούς· παντός όμως οσίου γίνεται τίμιος ο θάνατος ενώπιον του Κυρίου, και θα έχη ο όσιος και τιμίους Αγγέλους ως χειραγωγούς, δια να τον οδηγήσουν εις τόπους τιμίους και υπερτιμίους. Ω! ποιος είναι άξιος να φθάση αυτό το μακάριον τέλος. Και απέρχεται μεν Άνω το πνεύμα, προς τα Άνω βασίλεια αν, βέβαια, από τα Άνω έχη αποκτήσει οδηγούς, κατέρχεται δε προς τα Κάτω ταμεία τα ζοφερά, αν από τους Κάτω αποστάτας έχη τυραννικούς ελκυστάς. Αλλά αυτό είναι άόρατο εις τους ανθρωπίνους οφθαλμούς, και ποιου μεν το πνεύμα προς τα Άνω πορεύεται, ποιου δε προς τα Κάτω κατέρχεται έως τώρα παραμένει άδηλον...»

–Το Μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου επεσκέφθησαν κατά καιρούς πολλοί και διάσημοι ξένοι και δικοί μας, Αρχιεπίσκοποι, καθηγητές Πανεπιστημίων, ζωγράφοι, ποιητές, λόγιοι, καλλιτέχνες, δικαστικοί αλλά και απλοϊκοί άνθρωποι. Τις εντυπώσεις τους βέβαια και τις σκέψεις τους τις

βρίσκουμε σε μια σειρά λευκωμάτων που βρίσκονται στη βιβλιοθήκη της Μονής και που αποκαλύπτεται εκεί η μεγάλη προσφορά της Μονής προς κάθε επισκέπτη και διερχόμενο. Πριν όμως αρχίσουμε εντυπώσεις των διαφόρων επισκεπτών του εικοστού αιώνα θα παραθέσουμε ένα απόσπασμα από την επίσκεψη του Ρώσου περιηγητή Βασιλείου Μπάρσκου του Γρηγορίου ο οποίος επισκέφθηκε τη Μονή το 1736. Γράφει λοιπόν ο Ρώσος επισκέπτης: «... Έχει δέκα περιόπου κελλιά ωραίας τέχνης, καμωμένα από σκληρήν και δυνατήν πέτραν, κομμένην εις ορθογώνια. Οι Μοναχοί δεν είναι πολλοί· ευρήκα εκεί μόνον δυο ή τρεις απ' αυτούς. Δεν ημπορούν να αυξήσουν τον αριθμόν των, λόγω της ακαταπαύστου βίας και ανυποφόρου πίεσεως δια χρήματα εκ μέρους των Τούρκων. Η Μονή περιβάλλεται με υψηλά θουνά χωρίς δένδρα, σκεπασμένα όμως με θάμνους. Έχει δυο ωραίους δενδροκήπους, τον εσωτερικόν, μόνον με συκαμινιές και μυριστικά φυτά, και τον εξωτερικόν, με φυτά διάφορα. Εις τα δυτικά τρέχει πηγή κρύου νερού, γλυκού και υγιεινού. Εκεί κοντά εις τον χαλασμένον κρημνόν, ευρίσκεται το σπήλαιον του Αγίου Νεοφύτου, δυσπρόσιτον, σαν μια χελιδονοφωλιά. Εκεί υπάρχει επίσης μια πολύ μικρή Εκκλησία αφιερωμένη εις τον Άγιον, και σκεπασμένη με πολύ παράξενες ζωγραφίες, που προκαλούν τον φόβον και την συγκίνησιν εις κάθε ευσεβή προσκυνητήν. Μέσα εις το ιερόν υπάρχει ο τάφος του Αγίου, εις τον οποίον είναι θαμμένα τα άγια λείψανά του, τα οποία όμως πότε δεν έχουν ξεσκεπασθή, όπως με πληροφορούν οι μοναχοί. Το φέρετρον είναι σκεπασμένον με μάρμαρον, το οποίον χρησιμεύει ως θυσιαστήριον δια την τέλεσιν της Θείας λειτουργίας... Ο ηγούμενος της Μονής αυτής ήτο γλυκύς εις την συνομιλίαν, και φιλόξενος· με υπεδέχθη με τιμήν και αγάπην. Δεν ημπορούσα όμως να μείνω, διότι εφοβούμην την χολέραν, μήπως έλθη κανείς προσβεβλημένος από αυτήν από τα γειτονικά χωρία. Έμεινα τρεις ημέρας, και εσχεδιαγράφησα την Μονήν με την μεγαλυτέραν δυνατήν αλήθειαν και φροντίδα...»

– Τη Μονή του Αγίου Νεοφύτου επισκέ-

φθηκε το 1936 ο μεγάλος λυρικός ποιητής μας Δημήτρης Λιπέρτης ο οποίος έμεινε δυο μήνες εκεί. Ποιος ξέρει τι ήταν εκείνο που τον ώθησε να παραμείνει δυο ολόκληρους μήνες στο Μοναστήρι ο γνωστός σαν ο Μιστράς της Κύπρου; Οπωσδήποτε ο Λιπέρτης είχε ανάγκη από πνευματική περισυλλογή, για να μπορέσει να ηρεμήσει και να συντάξει το περίφημο ποιητικό του έργο. Την μέρα που έφευγε από τη Μονή ο Λιπέρτης έγραψε τα εξής στο λεύκωμα των επισκεπτών: «15.9.36. Εγκαταλείπω την Ιεράν Μονήν Αγίου Νεοφύτου κατενθουσιασμένος κυριολεκτικώς από την εν αυτή δίμηνον διαμονήν μου και με τας καλυτέρας των αναμνήσεων δια την μοναδικήν και στοργικήν προς εμέ αγάπην και περιποίησιν του Αγίου Καθηγουμένου και των Πατέρων της Μονής προς τους οποίους και εκφράζω τας εγκαρδίους ευχαριστίας μου και την βαθυτάτην ευγνωμοσύνην μου. Δ. Λιπέρτης». Κατενθουσιασμένος και κατασυγκινημένος από την εκεί παραμονήν του λοιπόν ο ποιητής Λιπέρτης χάραξε αυτές τις γραμμές· αλλά και χαρά μεγάλη έδωσε σ' όλους όσους είχαν την ευκαιρία να τον συναντήσουν εκεί. Στις 13.9.36 σημειώνει στο λεύκωμα της Μονής ο Γ.Σ. Παναγίδης από τη Λεμεσό, «Με κατενθουσίασεν η παρουσία του Σεβαστού μοι διδασκάλου κ. Λιπέρτη». Την ίδια ημέρα μια ομάδα προσκυνητών σημείωσαν τα εξής: «Οι υποφαινόμενοι επισκέπται της Ιεράς Μονής του Αγίου Νεοφύτου, εκφράζομεν τας απείρους και θερμάς ευχαριστίας μας προς τον Παν. Ηγούμενον και λοιπούς Πατέρας Αυτής δια την φιλοξενίαν και θερμήν περιποίησιν ας ετύχομεν εν αυτή ιδιαιτέρως ευχαριστούμεν και τον εν αυτή παραθερίζοντα Κον Λιπέρτην όστις είχε την ευγενή καλωσύνην να μας απαγγελίη και μερικά από τα θαυμάσια ποιήματά του.» Έτσι αυτή η επίσκεψη του Λιπέρτη στον Άγιον Νεόφυτο χαιρετίστηκε με ιδιαίτερη ευχαρίστηση από τους διάφορους επισκέπτας. «Εύχομαι,» έγραφε ένας δημοσιογράφος, «και εις το μέλλον το μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου να φιλοξενήση ανθρώπους της περιωπής του ποιητού Δ. Λιπέρτη οι οποίοι τιμούν και εξυψώνουν και το περιβάλλον και τους φιλοξενούντας». Ο Λιπέρτης, σύμφωνα πάντα με

το Λεύκωμα της Μονής επισκέφθηκε το χώρο λίγους μόνον μήνες αργότερα όπου υπογράφει μόνο (23-3-1937). Στις 13 Μαρτίου 1930 επισκέφθηκε τη Μονή ο νεαρός τότε Θεόδωρος Κοκκινάκης από την Πάτμο που έγινε αργότερα Αρχιεπίσκοπος Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας με το όνομα Αθηναγόρας. Σημείωσε μάλιστα τα εξής στο λεύκωμα της Μονής. «*Επισκεφθείς τούτο το της πίστεως τέμενος το του Αγίου Νεοφύτου ερημητικόν οικητήριον αποκομίζω τας αρίστας των εντυπώσεων, και απέρχομαι ευχόμενος τους εν Αυτώ οικούντας όπως διέλθωσι τον βίον ον ηρετήσαντο πλήρη ψυχικής γαλήνης*».

— Ένας άλλος τακτικός θα έλεγα επισκέπτης της Μονής ήταν η Ελληνίδα συγγραφέας και λογοτέχνης Αθηνά Ταρσούλη. Σε δυο περιπτώσεις άφησε τις εντυπώσεις της στο Λεύκωμα της Μονής. Στις 5 Ιουλίου 1952 έγραψε: «*Με ιερή συγκίνηση πέρασα από το ιερό τούτο μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου κ' έμεινα λίγες στιγμές ελπίζοντας πως πολύ γρήγορα θα ξανάρθω να μείνω αρκετές ημέρες για να μελετήσω τα θαυμάσια και τα υπέροχα του μεγάλου αυτού ζηλωτού της χριστιανοσύνης*». Πράγματι ένα χρόνο μετά η Ταρσούλη θρυσκότανε και πάλι στον Άγιο Νεόφυτο όπου στην 1 Ιουνίου 1953 έγραψε τα εξής: «*Από τούτο το θαυμαστό μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου, το βιβλικό άσυλο της προσευχής και της γαλήνης όπου έμεινα δυο ημέρες, φεύγω αποκομίζοντας τις καλύτερες εντυπώσεις από την ευγενική φιλοξενία και τις περιποιήσεις των Πατέρων καθώς και από την εξαιρετική ιστορική αξία των χριστιανικών του μνημείων και τη μαγευτική ομορφιά του τόπου*».

— Ο αιώνηστος Μητροπολίτης τότε Πάφου Λεόντιος επισκέφθηκε τη Μονή και άφησε τις εξής εντυπώσεις στο Λεύκωμα με ημερομηνία 21 Αυγούστου 1930: «*Ημέρα χαράς και πνευματικής ευφροσύνης δι' εμέ κεκτηκότα εκ πολυμήνου εργασίας. Ανάπαυση η Μονή αύτη του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστρου, εγκλείουσα τόσας αγιωσύνας, τόσας εκκλησιαστικές δόξας. Η ανάμνηση του Αγίου και των πνευματικών του αγώνων εμπύμπλησαν ανακουφίσεως την ψυχήν μου. Επί τη ελπίδι ότι αι*

ευχαί αυτού θα εξηγιάσωσι θρησκευτικόν συναίσθημα και εκκλησιαστικήν και μοναστηριακήν οργάνωσιν προς δόξαν του Κυρίου. Αι ευχαί του Αγίου και Σεπτού καθηγουμένου Ιακώβου με ενίσχυσαν και η συναναστροφή του φίλου μου Αρχιμ. Λαυρεντίου με ανέπαυσαν. Άγιε Νεόφυτε, βοήθησον πάντας ημάς εν τω έργω ημών».

Το 1929 επισκέφθηκε τη Μονή ένας άλλος Κύπριος ποιητής ο Ξάνθος Λυσιώτης ο οποίος εμπνεύστηκε και έγραψε το εξής ποίημα στο λεύκωμα: «*Θάλασσα ηρεμική τα στάχια γύρω/στο σούρουπο γυρνούν τα χελιδόνια/. Στης λεμονιάς τα ολόλευκα τα κλώνια/του λιθανιού σκορπίζεται το μύρο/ Το σήμαντρο χτυπάει στο μοναστήρι/ήχους παληούς, οι αντίλαλοι ξηπνάνε/Βρουχνά, ρεμβά οι καλόγεροι αρχινάνε/του Θείου Πόνου να ψάλλουν το ποτήρι/. Σβύνει γλυκά τ' άχαρου κόσμου η μπόρα/σαν δρόσο τρεμουλιάζει η καλωσύνη/ω! ασ απλωθή στην πλάση απαλοσύνη/και στις καρδιές αγάπη ειρηνοφόρα/Και στων κεριών το φως που λσιπυρίζει/το μάτι σου αγναντεύω δακρυσμένο σφίγγω το χέρι σου το αγαπημένο/κι' η ψυχή μου κατάνυξι γεμίζει.*»

Ας δούμε όμως τώρα και μερικές από τις σκέψεις των ξένων. Ο μεγάλος Άγγλος Ακαδημαϊκός, φίλος της Ελλάδας και της Ορθοδοξίας Σερ Στύβεν Ράνσιμαν επισκέφθηκε τη Μονή στις 23 Μαΐου 1945 και άφησε τις σκέψεις του στο λεύκωμα ως ακολούθως: «*Σ' εκδήλωση ευγνωμοσύνης για την τόσο ευγενική υποδοχή στο ιερό αυτό μέρος, που είναι ο παράδεισος για τον ιστορικό και τον καλλιτέχνη*». Κάποιος άλλος σημείωσε: «*Ένα μέρος που ξεχνά κανείς τον εαυτό του*». Στις 21 Ιανουαρίου 1961 επισκέφθηκε τη Μονή ο Μορφωτικός Ακόλουθος της Γαλλικής Πρεσβείας στη Λευκωσία Ροζέ Μιλλιέξ ο οποίος έγραψε: «*Χειρόγραφα του Αγίου Νεοφύτου είναι στο Παρίσι μας· το πνεύμα του όμως είναι εδώ μετά ένα συγκινητικό προσκύνημα στον SAINT NEOPHYTE LE RECLUS*».

— Ας ακούσουμε όμως τώρα και μερικές από τις σκέψεις των ευλαβών και απλοϊκών προσκυνητών στο Μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου. «*πόσο θα ήθελα να ζήσω αν όχι πολλά χρόνια τουλάχιστον για 15 μέρες, το*

διψώ». Ένας μαθητής της έκτης Γυμνασίου από την Πάφο έγραψε τα εξής: «Άγιος Νεόφυτος. Απλοϊκή ιστορία, γιομάτη νόημα, εσώτερη βαθειά χριστιανική πίστη, αγνότητα θρησκευτική, προσόντα τόσο σπάνια, στην τρικυμισμένη από τα πάθια ζωή μας... σ' ένα κελλί κλεισμένος, μόνος, όρθιος, χωρίς να μπορεί να κοιμάται ποτέ του γαλήνια πέρασε τη μαρτυρική ζωή του. Το ιδανικό του πάντα θα μας εμπνέει, θα μας καθοδηγεί...» Και κάποιος άλλος: «όταν καθίσας έστω λίγες στιγμές αισθάνεσαι την ιεράν μυσταγωγίαν και την γαλήνην της ψυχής». Πολλοί επηρεασμένοι από το παράδειγμα του Αγίου σημειώνουν τον θαυμασμό τους για την αγιότητα που σκορπά ο χώρος του Μοναστηριού. «Εκείνο που αφήνει ξεχωριστή εντύπωση του επισκέπτη στην Μονήν αυτή είναι ο έμπρακτος χριστιανικός βίος του Αγίου. Μια ζωντανή με την αλήθεια, εικόνα της μεγάλης αυταπαρνήσεως και αυτοθυσίας του Αγίου. Να ποιο είναι το βαρύ έπαθλο του αθλητού, που δεν αποθλέπει στις κοσμικές δάφνες και δόξες, που αγωνίζεται για κάτι άλλο απ' αυτό. Ματαιότης ματαιότητων τα πάντα ματαιότης». Το 1911 ένας κουρασμένος καθηγητής έγραψε τα εξής στο λεύκωμα της Μονης: «Μετά κοπιώδη περιήγησιν ανά την επαρχίαν Πάφου κατέληξα εις την αληθή ποιητικήν μονήν του Αγίου Νεοφύτου. Η μονή της εγκλείστρας ήνοιξε τας πύλας της προς τους χριστιανούς αμφοτέρων των φύλων. Ο Άγιος Νεόφυτος δια της ίδιας του στερήσεως εδημιούργησε παράδεισον αναψυχής σωματικής και ψυχικής». Στη συνέχεια παραθέτω ένα ωραίο κείμενο που το έγραψε μια ψυχή που φαίνεται ότι ωφελήθηκε πραγματικά από την επίσκεψη στη Μονή. «Δε θυμάμαι να προσευχήθηκα βαθειά πολύ, και μ' όλη τη δύναμη της ψυχής μου. Κι αν έκανα την προσευχή μου καμμιά φορά την έκανα έτσι ψυχρά, χωρίς δέος και χωρίς θέρημ μέσα μου. Μα σαν ήλθα εδώ κι είδα πως το κάθε τι με χίλια στόματα ψάλλει υπερκόσμιους ύμνους στον Πλάστη και Δημιουργόν η ψυχή μου έτσι αυθόρμητα έστειλε την προσευχή της, θερμό θυμίαμα απ' τες πρόσθαδες γωνίες της, σ' Εκείνον που τον ένοιωσε τώρα τόσο κοντά της. Η σιωπή του Μοναστηριού, μια

θεία μυσταγωγία μ' έσυρε σιμά της σε ύψη υπερκόσμια κι' ωραία και κει με πίστιν στο μυστικό δισκοπότηρο του ωραίου και του ιδανικού». Μια άλλη επισκέπτρια θα σημειώσει το εξής: «Ένα καλό ρητό που πρέπει όλοι οι επισκέπτες στις μονές να θυμούνται είναι το ακόλουθο: «Εκεί όπου αρχίζει η δική σου ελευθερία, η δική μου τελειώνει». Παραθέτω ακόμα ένα σημαντικό κείμενο που το έγραψε το 1952 ένας φοιτητής της θεολογίας: «Μια ζωή αγία, μια μετάρσιος εν Θεώ αγάπης, μια διαρκής και τρύφησης εις τα λόγια του Κυρίου, μια ζωή ασκήσεως προσευχής εγκλείστρας... είναι ο βίος του Αγίου του οποίου το όνομα οκτώ αιώνες τιμούν, ο χρόνος δε αποδεικνύει οσημέραι τον πλούτον της ψυχής και το μέγεθος της αρετής του. Η συγκίνησης την οποίαν δοκιμάζει κανείς από το περιβάλλον του μυστικισμού της εγκλείστρας είναι ασύγκριτον. Ο Άγιος Νεόφυτος διδάσκαλος αιώνιος του αληθινού βιώματος, κατά τον υπογραμμόν χριστιανικής ζωής, υποθήκες πνευματικού σκοπού και υψηλής αποστολής ιερών Μονών, ως πνευματικών φυτωρίων και ως φορέων ανωτέρων πνευματικών αξιών». Θα τυπώσω τώρα μερικές από τις σκόρπιες σκέψεις του πολύ γνωστού λυγοτέχνη και συγγραφέα Άντη Περνάρη. Ο Περνάρης ήταν φαίνεται από τους συχνούς επισκέπτες της Μονής όπως μας πληροφορούν οι σελίδες του λευκώματος της Μονής. Στις 29 Απριλίου του 1934 ο Περνάρης έγραψε τα εξής: «Ό,τι και να πει κανένας για τις ομορφιές της Πάφου είναι λίγο. Ειδικά ο Άγιος Νεόφυτος είναι ένα ποίημα, χωρίς ακόμα η εξαιρετική καλωσύνη των μοναχών του που στο πρόσωπό τους λάμπει ακόμη εκείνη η αρχαϊκή ξακουσμένη ευγένεια, και με το μειδιάμά τους λένε την αγάπη για τους ξένους». Λίγο αργότερα τον ίδιο χρόνο σημείωσε ότι: «Ποτέ δε νοιώθεις νάσαι ξένος στο Μοναστήρι αυτό. Ανοικτόκαρδος κ' ευγενικός καθώς είναι ο άγιος Ηγούμενος και πρόσχαροι πάντα οι μοναχοί, κάνουνε να γεννηθή μέσα σου η ιδέα πως θρίσκεσαι σ' ένα περιβάλλον πλέρια δικό σου. Η φύση, κι' αυτή χαρούμενη, συμπληρώνει την εικόνα της αγάπης». Και λίγο αργότερα στις 7 Απριλίου 1935 έγραψε: «Να γράψω, λόγια, μα τι να κάνουμε τα λόγια μια και

τούχω χαρίσει την καρδιά μου, την ίδια;» Κλείνω με τον Περνάρη μ' ένα πολύ συγκινητικό και πάλι δικό του: «Μπροστά στο μεγαλείο της φύσης ό,τι κι αν γράψω δεν θάναί τίποτα. Γι' αυτό σιωπώ...»

— Στο Λεύκωμα της Μονής του Αγίου Νεοφύτου βρίσκει κανείς ένα σημείωμα ενός Κύπριου μάρτυρα που δολοφονήθηκε απάνθρωπα στο Ισραήλ πριν μερικά χρόνια, του πατρός Φιλουμένου Χασάπη. «1952, σήμεραν 21ην του μηνός Ιουλίου και ημέραν Δευτέραν ήλθομεν και προσκυνήσαμεν τον τάφον και την εκκλησίαν του Οσίου και Θεοφόρου Πατρός ημών Νεοφύτου και επλήσθημεν χαράς μεγάλης εν Χριστώ. Συγχαίρομεν τους πατέρας δια τον προς καλλωπισμόν της Μονής και ανοικοδόμησιν ζήλου των. Επίσης συγαίρομεν τον καθηγητήν του Παγκυπρίου Λυκείου Λάρνακος κ. Ιωάννην Π. Τσικνόπουλον δια τον ζήλον αυτού προς αντιγραφήν των χειρογράφων και έκδοσιν του Αγίου Νεοφύτου...» Είθε ο π. Φιλούμενος να μεσιτεύει για την πρόοδο και προαγωγή του μοναχικού ιδεώδους στον Αγ. Νεόφυτο. Ένας άλλος άγνωστος ποιητής αυτοσχέδιασε την εξής προσευχή όταν επισκέφθηκε τη Μονή: «Ψυχή, που εκουράστηκες να ζης στην αμαρτία, έλα στο μοναστήρι αυτό να θρης καταφυγή, να θρης την απονήρευτη θερμή φιλοξενία και ψυχοσώστρα, αυθόρμητη να κάνης προσευχή...»

— Ο αείμνηστος λαϊκός αδελφός της Μονής Ιωάννης Τσικνόπουλος που ασχολήθηκε όσο κανείς άλλος για το συγγραφικό έργο του Αγίου Νεοφύτου σε μια από

τις πρώτες ίσως επισκέψεις του και συγκεκριμένα στις 31 Δεκεμβρίου 1922 έγραψε τα ακόλουθα: «το ειρηνικόν κάλλος της μεγαλονήσου κατένόησα πληρέστερον εντός της Μονής ταύτης: ζη και ακμάζει με ειρήνην, εργασίαν και λαμπρότητα...»

— Ένας κληρικός ονόματι Αρχιμανδρίτης Αγαθάγγελος επισκέφθηκε τη Μονή στις 4 Ιουλίου 1948, και άφησε τις εξής σκέψεις: «Πατέρες όσοι οι τον κόσμον και τα εν κοσμω απαρνηθέντες και υπό το θείον και αγγελικόν σχήμα εις τον πνευματικόν και ιδεώδη χριστιανικόν αγώνα ανήκοντες εντείνατε τας αγίας προσευχάς σας υπέρ πάσαν εποχήν σήμερον υπό σύγχυσιν διατελούσης ταλαιπώρου ανθρωπότητος...»

— Θα κλείσω το σημερινό μου σημείωμα με τις σκέψεις που διετύπωσα το 1959 ο Π. Σταύρου όταν επισκέφθηκε την Πάφο με την ευκαιρία του μνημοσύνου του Ευαγόρα Παλληκαρίδη: «Έρχομαι ευλκσθής προσκυνητής του γραφικού μοναστηριού, να τιμήσω τη μνήμη του θαυματοουργού Αγίου Νεοφύτου. Μπαίνω σ' ένα περιβάλλον που εμπνέει και φέρνει την ψυχή, γεμάτη ταπεινότητα, κοντύτερα προς το Θεό. Φεύγω παίρνοντας μαζί μου αλησμόνητες αναμνήσεις για την καλωσύνη των αγίων πατέρων, των οποίων η πραότητα θυμίζει θιβλικές μορφές. Και ο ανθρωπισμός τους τα φιλόξενα αισθήματα είναι κάτι που συγκινεί βαθειά κάθε άνθρωπο...» Αυτό ακριβώς το αίσθημα έχει κανείς σήμερα όταν επισκέπτεται την Μονήν του Αγίου Νεοφύτου.

ΑΡΤΕΜΟΣ ΜΥΛΩΝΑ

Ο Κυθρεώτης πρωτοβοςκός του Πενταδάχτυλου
Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤ. ΠΕΤΑΣΗ
Δικηγόρου

Στη νέα τούτη έκδοση του περιοδικού μας «Ελευθερη Κυθρέα», δημοσιεύουμε μερικά ποιήματα του χωριανού μας, πρωτοβοςκού του Πενταδάχτυλου, Αρτέμου Μυλωνά.

Ο Αρτέμος Μυλωνά, γεννήθηκε στην ενορία Χαρδακιώτισσα της Κυθρέας. Για σαράντα τόσα χρόνια, όπως χαρακτηρι-

στικά αναφέρει κι ο ίδιος σε σχετικό ποίημα του, ήτανε βοςκός στα βουνά και τις κορφες του Πενταδάχτυλου. Ανάμεσα στους άλλους Κυθρεώτες πρωτοβοςκούς του Πενταδάχτυλου, γνώριζε καλύτερα από οποιονδήποτε άλλο τα ιερά χώματα του θρυλικού Πενταδάχτυλου και γενικότερα της Κυθρέας ολόκληρης. Καθώς ο ίδιος